Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa siitä, onko sosiaali- ja terveysministeriön valiokunnalle toimittamassa tuoreimmassa vastineessa otettu riittävällä tavalla huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 44/2024 vp esittämä valtiosääntöoikeudellinen huomautus vammaispalvelulain muuttamista tarkoittavan lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentista. Esitän lausuntonani seuraavaa.

Hallituksen lakiehdotuksen 2.3 §:n mukaan vammaispalvelulain ”mukaisia palveluja järjestetään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve”. Ministeriö ehdottaa säännökseen uutta virkettä, jonka mukaan “avun ja tuen tarve katsotaan välttämättömäksi, jos vammainen henkilö tarvitsee vammasta tai sairaudesta johtuvan toimintarajoitteen vuoksi sellaista apua tai tukea, jota vastaavassa elämänvaiheessa olevat henkilöt eivät yleensä tarvitse”. Tämä lisäys ainoastaan toistaa alkuperäisen hallituksen ehdotuksen virkkeen, jota perustuslakivaliokunta edellytti lausunnossaan täsmennettäväksi. Sosiaali- ja terveysministeriön lisäysehdotus ei tuo perustuslakivaliokunnan edellyttämää täsmennystä siihen, miten kussakin elämänvaiheessa tavanomaista avun ja tuen tarvetta arvioidaan.

On myös muistettava, että hallituksen eduskunnalle antaman lakiesityksen tausta. Tarkoituksena on varmistaa lain toissijaisuus iäkkäiden vammaisten kohdalla siten, että sääntely ei johda perustuslain 6 §:n vastaiseen syrjintään iän perusteella. Lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentin on täytettävä kaksi valtiosääntöoikeudellista vaatimusta, jotta se voitaisiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Säännöksen on oltava riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen, kuten perustuslakivaliokunta on edellyttänyt lausunnossaan 44/2024 vp. Sen lisäksi se ei saa johtaa perustuslain 6 §:n vastaiseen syrjintään iän perusteella. Tämän perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan 77/2022 vp. Tässä lausunnossaan valiokunta arvioi tuolloin käsiteltävänä olleen hallituksen esityksen ehdotusta vammaispalvelulain 2 §:n 3 momentiksi. Tämän ehdotuksen mukaan iäkkäillä henkilöillä olisi ollut oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin vain silloin, jos ”avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin

iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvästä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta”. Nyt käsiteltävänä olevan säännösehdotuksen on tarkoitus korvata tämä säännösehdotus, jonka perustuslakivaliokunta totesi v. 2022 yhdenvertaisuusperiaatteen vastaiseksi.

Käsitykseni on, että hallituksen lakiehdotus ministeriön nyt ehdottamalla tavalla muutettunakin johtaa iäkkäiden vammaisten syrjintään, vaikka se on muotoiltu näennäisen yleiseksi, kaikki elämänvaiheen kattavaksi. Asian ydin ei ole siinä, että eri elämänvaiheissa – ainakin lapsuudessa, nuoruudessa ja vanhuudessa – ihminen tarvitsee elämänvaiheelle ominaista huolenpitoa. Asian ydin on siinä, että vain vanhuudessa tämä elämänvaiheelle ominainen avun ja tuen tarve johtuu sellaisesta vammasta tai sairaudesta, joka täyttää vammaispalvelulain mukaisen vammaisuuden määritelmän. Lapset ja nuoret tarvitsevat elämänvaiheelleen tavanomaista huolenpitoa, mutta tämä tarve ei ole seurausta vammaispalvelulain mukaisen vammaisuuden määritelmän täyttävästä vammasta tai seurausta. Ehdotettua säännöstä tultaisiin soveltamaan vain iäkkäisiin vammaisiin, ja se olisi samalla tavalla iän perusteella syrjivä kuin vuoden 2022 valtiopäivillä käsitelty ehdotus, jota perustuslakivaliokunta lausunnossaan 77/2022 vp piti perustuslain yhdenvertaisuussääntelyn vastaisena.

Helsingissä 2.12.2024

Kaarlo Tuori